

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ЮВІЛЯРА

14 липня 2022 року виповнюється 60 років від дня народження і 35 років наукової, освітньої та громадської діяльності доктора медичних наук, професора, член-кореспондента НАМН України, академіка Академії наук вищої школи України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки та премії НАМН України Сергія Тихоновича Омельчука.

Постать професора Сергія Омельчука органічно доповнює когорту визначних і визнаних у нашій країні та за її межами вчених-гігієністів, які творили профілактичну медицину своєю подвижницькою працею, вони й сьогодні продовжують торувати її шлях у майбутнє. Про Сергія Тихоновича можна говорити багато і довго. Впевнені, що його непростий, але надзвичайно креативний, перш за все в науковому сенсі, шлях та одержані ним оригінальні результати досліджень знайдуть своє відображення в монографіях і періодичних виданнях.

Почався шлях Сергія Омельчука в науку 1979 року, коли він подав документи для вступу до Київського медичного інститут (КМІ). Соціально зрілий 17-річний юнак мав власний життєвий досвід і чітку мотивацію, орієнтовану на здобуття вищої медичної освіти. У його атестаті про закінчення Замшанської середньої школи Ратнівського району Волинської області були самі п'ятірки. Працюючи під час літніх канікул у колгоспі, він одержав посвідчення тракториста-машиніста, був срібним призером у багатоборстві призовників Волині, учасником районних і обласних шкільних олімпіад, лідером молодіжного шкільного та місцевого сільського середовища.

У виборі Сергієм Тихоновичем базової медичної спеціальності вирішальну роль відіграв Є.Г. Гончарук, на той час – декан та член Приймальної комісії. Помітивши високі потенційні можливості юнака, Євген Гнатович переконав його в доцільності вибору медико-профілактичної справи.

Високі людські і комунікативні якості, закладені в учительській родині Омельчуків, шкільному середовищі та сільській громаді, в подальшому розвивалися і поєднувалися з відмінним навчанням у КМІ. Студент Сергій Омельчук впевнено стверджується молодіжним лідером спочатку академічної групи, курсу, а згодом факультету та всього інституту.

Особистісному розвитку і професійному становленню С.Т. Омельчука, безумовно, сприяли його вчителі, світлої пам'яті, професори і доценти К.С. Кабак, М.І. Путілін, С.С. Дяченко, О.П. Кисельова, М.Н. Зайко, Є.Л. Ревуцький, І.Д. Танасієнко, І.О. Канцевич, В.Д. Чеботарьова, В.С. Артамонов, М.М. Пленов, Г.Л. Воронков, В.М. Горбачевський, Є.Г. Гончарук, М.Ф. Борисенко, І.М. Моргунов, Г.П. Янковська, І.М. Макаренко, Г.О. Гончарук та багато інших. Ці світочі нашої Alma Mater підготували для України та світу не одну тисячу лікарів і провізорів. Згадувати їхні імена принагідно є нашим моральним, етичним і духовним обов'язком. Це незримою ниттю єднає університетські покоління.

У 1985 році С.Т. Омельчук з відзнакою завершує навчання в інституті. Його прізвище заносять до Золотої книги пошани (141-го випуску КМІ).

Після закінчення навчання у 1985 році Сергій Тихонович обирається головою профспілкового комітету студентів КМІ, а з кінця 1986 року розпочинає під керівництвом професора В.Г. Бардова науково-педагогічну діяльність на посадах асистента, доцента, професора кафедри гігієни та екології № 1 (на той час загальної і радіаційної гігієни).

У 1995 році у зв'язку з трансформацією КМІ в Український державний, а потім – Національний медичний університет (НМУ), в структурі закладу з'являються нові факультети, кафедри і структурні підрозділи, серед яких створюється науковий лабораторний гігієнічний центр (НЛГЦ). Ректор Є.Г. Гончарук запропонував С.Т. Омельчуку стати заступником директора центру, який очолював на той час професор В.Г. Бардов. У подальшому НЛГЦ перейменовується в Інститут гігієни та екології і з 2014 року, за пропозицією професора В.Г. Бардова, його очолює професор С.Т. Омельчук.

Слід зазначити, що близько 10 років (2006–2014) Сергій Тихонович працював на посаді декана медичного факультету № 4, а з 2010 по 2014 рік – завідувача кафедри гігієни харчування (нині гігієни та екології № 4) на умовах погодинної оплати. З 2014 року і дотепер Сергій Тихонович Омельчук – директор Інституту гігієни та екології НМУ імені О.О. Богомольця і за сумісництвом – професор кафедри гігієни та екології № 4.

Варто особливо відзначити, що, перебуваючи у вирі університетського життя на різних етапах його історичного розвитку, при виконанні своїх освітніх, виховних, громадських і наукових обов'язків Сергій Тихонович незмінну перевагу надавав науковому пошуку.

У 1991 році він захищає кандидатську дисертацію «Гігієнічне обґрунтування застосування ультрафіолетового випромінювання для профілактики хронічної ішемічної хвороби серця», а у 2002 році – докторську дисертацію «Гігієнічне застосування пестицидів і агрохімікатів на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення, та у зонах надзвичайних екологічних ситуацій».

Пригадуючи захист докторської дисертації, який відбувся 21 лютого 2002 року в аудиторії № 2 санітарно-гігієнічного корпусу, хочемо відзначити, що це був один з триумфів гігієнічної науки. У своїх виступах академіки Є.Г. Гончарук та Ю.І. Кундієв, професори Б.М. Штабський, І.І. Карачов, В.Н. Корзун (офіційні опоненти) заявили, що С.Т. Омельчук здійснив жертвний лікарський подвиг, запланувавши і провівши хронічний експеримент на лабораторних щурах у безпосередній близькості до зруйнованого енергоблоку Чорнобильської АЕС. Зважаючи на ризик для здоров'я і життя С.Т. Омельчука, вони порівнювали його з героями відомої книги Гуго Глязера «Драматична медицина» (1962). А висловлювання Гуго Глязера: «Діяльність лікаря, навіть невідомого, поза сумнівом, часто буває героїчною, коли він просто виконує свої обов'язки і хоче бути лише слугою людини, яка потребує його допомоги», – повною мірою характеризує подвижницьку наукову роботу нашого ювіляра.

Застосований методологічний підхід дав змогу дисертанту не тільки реально відтворити комбіновану дію радіоактивного чинника, пестицидів і агрохімікатів, а й кількісно визначити їхній взаємний згубний вплив, що допомогло Сергію Тихоновичу вирішити надзвичайно важливу практичну проблему. Було створено математичну модель залежності «доза–час» для введеної та поглинутої дози радіонуклідів при одночасному надходженні в організм пестицидів і обґрунтовано на цій основі коефіцієнти корекції допустимої добової дози їх надходження в організм людини при використанні на всіх радіоактивно забруднених територіях нашої країни.

Ще одна особливість, яка свідчить про високі людські якості ювіляра, полягає в тому, що на якій би посаді в університеті Сергій Тихонович не перебував, він завжди залишає після себе креативний слід і позитивні відгуки співробітників. З його іменем, як голови профкому, пов'язані капітальний ремонт і реконструкція спортивно-оздоровчого табору «Медик», а також студентського профілакторію, які успішно функціонують і сьогодні. Після аварії на Чорнобильській АЕС профком, очолюваний Сергієм Тихоновичем, організував відрядження і роботу близько тисячі студентів у зоні відчуження. Таким чином, голова профкому і студенти

КМУ здійснили свій суттєвий внесок у відновлювальні і захисні роботи у найкритичніший післяаварійний період.

Як директор Інституту гігієни і екології С.Т. Омельчук зміцнив матеріальну базу лабораторій сучасними приладами та устаткуванням (газові і рідинні хроматографи, хромато-мас-спектрометри тощо), які дають змогу в одній пробі повітря, води або ґрунту, визначити у якісному і кількісному вимірі будь-яку відому на сьогодні хімічну речовину.

Як керівник, він з колективом опановує нові, затребувані сучасною практикою наукові напрями, зокрема ризик-орієнтовану методологію гігієнічної регламентації пестицидів, гігієнічне унормування сумішевих препаратів односпрямованої дії, виявлення і гігієнічний моніторинг ендокринних дизрапторів, заборону або заміну токсичних діючих речовин на менш небезпечні тощо. Говорячи про ефективність роботи Інституту під керівництвом С.Т. Омельчука, достатньо зазначити, що впродовж останніх 8 років його співробітниками захищено 3 докторських і 10 кандидатських або PhD дисертацій.

Бажаємо Сергію Тихоновичу доброго здоров'я, подальших творчих успіхів, Перемоги і Миру.

*Академік НАМН України, професор
О.П. Яворовський*

*Академік НАН України і НАМН України, професор
В.П. Широбоков*

*Заслужений журналіст України
Т. П. Михайленко*

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця